

TRƯỜNG ĐẠI HỌC KINH TẾ QUỐC DÂN

KHOA LUẬT KINH TẾ

TS. NGUYỄN HỢP TOÀN (Chủ biên)

GIÁO TRÌNH

PHÁP LUẬT ĐẠI CƯƠNG

NHÀ XUẤT BẢN LAO ĐỘNG - XÃ HỘI

TRƯỜNG ĐẠI HỌC KINH TẾ QUỐC DÂN
KHOA LUẬT KINH TẾ

CHỦ BIÊN: TS. NGUYỄN HỢP TOÀN

Giáo trình

PHÁP LUẬT ĐẠI CƯƠNG

NHÀ XUẤT BẢN LAO ĐỘNG - XÃ HỘI
HÀ NỘI - 2004

LỜI NÓI ĐẦU

Giáo trình **PHÁP LUẬT ĐẠI CƯƠNG** dùng trong việc giảng dạy môn học Pháp luật đại cương cho sinh viên các khối ngành kinh tế và quản trị kinh doanh. Đây là môn học thuộc phần kiến thức giáo dục đại cương theo Chương trình khung trình độ đại học của Bộ Giáo dục và Đào tạo. Giáo trình đặt mục tiêu trang bị cho sinh viên những năm đầu những kiến thức cơ bản, cần thiết nhất về Nhà nước và pháp luật nói chung, chú trọng đến Nhà nước và pháp luật Việt Nam, đủ làm cơ sở để có thể tiếp tục nghiên cứu các môn học pháp luật khác trong chương trình đào tạo.

Bốn chương đầu đề cập mọi số vấn đề cơ bản của lý luận nhà nước và pháp luật, những nội dung khái quát về bộ máy Nhà nước CHXHCN Việt Nam, những vấn đề có tính chất cơ bản, khái quát nhất về hệ thống pháp luật của Nhà nước ta. Ba chương sau là nội dung chủ yếu của 3 ngành luật có vị trí nền tảng trong hệ thống pháp luật của Nhà nước Việt Nam.

Tập thể tác giả biên soạn giáo trình gồm:

PGS Nguyễn Hữu Viện:	Chương I, IV
GVC Phạm Văn Luyện và Th.S Ngô Hải Phan:	Chương II
TS Nguyễn Thị Thanh Thủy :	Chương III
TS Trần Văn Nam:	Chương V
TS Nguyễn Hợp Toàn:	Chương VI
Th.S Đinh Hoài Nam:	Chương VII.

Chủ biên : TS Nguyễn Hợp Toàn

Giáo trình Pháp luật đại cương xuất bản lần này có chỉnh lý, kế thừa các giáo trình Pháp luật đại cương của Khoa Luật kinh tế đã xuất bản trước đây, đồng thời đã quán triệt những quan điểm của Đảng và Nhà nước ta về xây dựng Nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa Việt Nam, bảo đảm cập nhật những văn bản quy phạm pháp luật hiện hành.

Chúng tôi mong nhận được những ý kiến đóng góp của người sử dụng giáo trình để có thể hoàn thiện hơn cho lần xuất bản sau.

**KHOA LUẬT KINH TẾ
TRƯỜNG ĐẠI HỌC KINH TẾ QUỐC DÂN**

	<i>Trang</i>
<i>Lời nói đầu</i>	3
MỤC LỤC	5
Chương 1 · NHÀ NƯỚC CỘNG HOÀ XÃ HỘI CHỦ NGHĨA VIỆT NAM VÀ ĐỊA VỊ PHÁP LÝ CỦA CÁC CƠ QUAN TRONG BỘ MÁY NHÀ NƯỚC	15
I. BẢN CHẤT NHÀ NƯỚC, KIỂU NHÀ NƯỚC VÀ HÌNH THỨC NHÀ NƯỚC	15
1. Bản chất nhà nước	15
2. Kiểu nhà nước	19
3. Hình thức nhà nước	20
II. BẢN CHẤT, CHỨC NĂNG CỦA NHÀ NƯỚC CỘNG HOÀ XÃ HỘI CHỦ NGHĨA VIỆT NAM	25
1. Bản chất của Nhà nước Cộng hoà xã hội chủ nghĩa Việt Nam	25
2. Chức năng của Nhà nước Cộng hoà xã hội chủ nghĩa Việt Nam	29
III. BỘ MÁY NHÀ NƯỚC CỘNG HOÀ XÃ HỘI CHỦ NGHĨA VIỆT NAM	33
1. Khái niệm, đặc điểm của bộ máy Nhà nước Cộng hoà xã hội chủ nghĩa Việt Nam	33

2. Những nguyên tắc tổ chức và hoạt động của bộ máy Nhà nước Cộng hoà xã hội chủ nghĩa Việt Nam	34
3. Các cơ quan nhà nước trong bộ máy Nhà nước Cộng hoà xã hội chủ nghĩa Việt Nam	38
IV. HỆ THỐNG CHÍNH TRỊ CỦA NƯỚC CỘNG HOÀ XÃ HỘI CHỦ NGHĨA VIỆT NAM	55
1. Khái niệm, đặc điểm của hệ thống chính trị của nước Cộng hòa xã hội chủ nghĩa Việt Nam	55
2. Nhà nước xã hội chủ nghĩa Việt Nam trong hệ thống chính trị	56
3. Đảng Cộng sản Việt Nam trong hệ thống chính trị	57
4. Mặt trận Tổ quốc Việt Nam và các tổ chức chính trị - xã hội trong hệ thống chính trị	59
V. VẤN ĐỀ HOÀN THIỆN NHÀ NƯỚC CỘNG HOÀ XÃ HỘI CHỦ NGHĨA VIỆT NAM	60
1. Cải cách thể chế và phương pháp hoạt động của Nhà nước	60
2. Phát huy dân chủ, giữ vững kỷ luật, kỷ cương, tăng cường pháp chế xã hội chủ nghĩa	61
3. Xây dựng đội ngũ cán bộ, công chức trong sạch, có năng lực	61
4. Đấu tranh chống tham nhũng	61
CÂU HỎI ÔN TẬP	62
Chương II - PHÁP LUẬT- CÔNG CỤ ĐIỀU CHỈNH CÁC QUAN HỆ XÃ HỘI	63
I. BẢN CHẤT VÀ NHỮNG ĐẶC ĐIỂM CHUNG CỦA PHÁP LUẬT	63

1. Nguồn gốc của pháp luật	63
2. Khái niệm và đặc điểm chung của pháp luật	65
3. Bản chất, vai trò của pháp luật Nhà nước Cộng hoà xã hội chủ nghĩa Việt Nam	69
II. QUY PHẠM PHÁP LUẬT	74
1. Khái niệm và những đặc điểm của quy phạm pháp luật	74
2. Cơ cấu của quy phạm pháp luật	76
3. Những quy phạm pháp luật đặc biệt	79
III. QUAN HỆ PHÁP LUẬT	80
1. Khái niệm, bản chất của quan hệ pháp luật	80
2. Chủ thể của quan hệ pháp luật	81
3. Nội dung của quan hệ pháp luật	84
4. Khách thể của quan hệ pháp luật	85
5. Sự kiện pháp lý	85
IV. Ý THỨC PHÁP LUẬT	86
1. Khái niệm ý thức pháp luật	86
2. Vai trò của ý thức pháp luật	87
V. VI PHẠM PHÁP LUẬT VÀ TRÁCH NHIỆM PHÁP LÝ	88
1. Bản chất và những dấu hiệu cơ bản của vi phạm pháp luật.	88
2. Trách nhiệm pháp lý	90
VI. PHÁP CHẾ XÃ HỘI CHỦ NGHĨA	92
1. Khái niệm và đặc điểm của pháp chế xã hội chủ nghĩa	92
2. Tăng cường pháp chế xã hội chủ nghĩa	93

CÂU HỎI ÔN TẬP	96
<i>Chương III - HÌNH THỨC PHÁP LUẬT</i>	97
I. KHÁI NIỆM VÀ PHÂN LOẠI HÌNH THỨC PHÁP LUẬT	97
1. Khái niệm, đặc điểm của hình thức pháp luật	97
2. Các loại hình thức pháp luật	98
3. Giới thiệu về nguồn của pháp luật ở một số nước trên thế giới	100
II. VĂN BẢN QUY PHẠM PHÁP LUẬT - HÌNH THỨC PHÁP LUẬT CỦA NHÀ NƯỚC CỘNG HÒA XÃ HỘI CHỦ NGHĨA VIỆT NAM	105
1. Khái niệm, đặc điểm của văn bản quy phạm pháp luật	105
2. Nguyên tắc ban hành văn bản quy phạm pháp luật	108
3. Hệ thống văn bản quy phạm pháp luật của cơ quan Nhà nước ta	110
III. HIỆU LỰC CỦA VĂN BẢN QUY PHẠM PHÁP LUẬT VÀ NGUYÊN TẮC ÁP DỤNG VĂN BẢN QUY PHẠM PHÁP LUẬT	117
1. Hiệu lực của văn bản quy phạm pháp luật	117
2. Nguyên tắc áp dụng văn bản quy phạm pháp luật	120
3. Giám sát, kiểm tra và xử lý văn bản quy phạm pháp luật trái pháp luật	121
IV. ĐIỀU ƯỚC QUỐC TẾ	124
1. Khái niệm và phân loại	124
2. Ký kết điều ước quốc tế	127

3. Hiệu lực của điều ước quốc tế	133
4. Mối quan hệ giữa điều ước quốc tế và pháp luật quốc gia	134
V. HỆ THỐNG HOÁ PHÁP LUẬT	135
1. Tập hợp hoá	136
2. Pháp điển hoá	136
CÂU HỎI ÔN TẬP	137
Chương IV - HỆ THỐNG PHÁP LUẬT	138
I. HỆ THỐNG PHÁP LUẬT VÀ NGÀNH LUẬT	138
1. Khái niệm, đặc điểm của hệ thống pháp luật	138
2. Những căn cứ để phân chia ngành luật	140
II. CÁC NGÀNH LUẬT TRONG HỆ THỐNG PHÁP LUẬT CỦA NHÀ NƯỚC TA	141
1. Luật nhà nước (còn gọi là Luật Hiến pháp)	142
2. Luật hành chính	145
3. Luật tài chính	146
4. Luật đất đai	148
5. Luật dân sự	150
6. Luật lao động	151
7. Luật hôn nhân và gia đình	153
8. Luật hình sự	154
9. Luật kinh tế	155
10. Luật tố tụng hình sự	156
11. Luật tố tụng dân sự	157
12. Luật tố tụng hành chính	158

III. HỆ THỐNG PHÁP LUẬT PHÁP QUỐC TẾ	159
1. Luật quốc tế (công pháp quốc tế)	159
2. Luật tư pháp quốc tế	162
IV. HỆ THỐNG KHOA HỌC PHÁP LÝ (HỆ THỐNG LUẬT HỌC)	165
CÂU HỎI ÔN TẬP	167
Chương V - LUẬT HÀNH CHÍNH VIỆT NAM	168
I. KHÁI NIỆM CHUNG VỀ LUẬT HÀNH CHÍNH	168
1. Đối tượng và phương pháp điều chỉnh của luật hành chính	168
2. Hệ thống luật hành chính	170
3. Quan hệ pháp luật hành chính	171
4. Luật hành chính với việc xây dựng bộ máy nhà nước và công cuộc đổi mới ở nước ta hiện nay	173
II. CƠ QUAN HÀNH CHÍNH NHÀ NƯỚC	175
1. Khái niệm và đặc điểm cơ quan hành chính nhà nước	175
2. Các loại cơ quan hành chính nhà nước	177
3. Địa vị pháp lý của các cơ quan hành chính nhà nước	180
III. VĂN BẢN HÀNH CHÍNH NHÀ NƯỚC	184
1. Khái niệm, đặc điểm văn bản hành chính nhà nước	184
2. Phân loại văn bản hành chính nhà nước	184
3. Các loại văn bản áp dụng quy phạm pháp luật sử dụng trong các cơ quan hành chính nhà nước	185